



Una adoberia municipal a Sant Martí de Provençals

Jordi Fossas

L'Ajuntament de Barcelona, a finals del segle XVIII, va adoptar l'acord d'erigir una adoberia municipal per adobar la pell a Sant Martí de Provençals amb l'objectiu de millorar la precària situació econòmica del consistori. Aquesta fàbrica va arribar a tenir més de 60 treballadors.

El lloc que es va triar es troba, aproximadament, davant de l'actual CAP Lope de Vega, a la confluència del camí Antic de València i el carrer de Lope de Vega.

Els inicis

El dia 8 de març de 1792, l'Ajuntament acordà la construcció d'una adoberia aprofitant les quadres que tenia en el paratge denominat Joncar, al terme municipal de Sant Martí de Provençals.

Els terrenys de propietat municipal on es volia instal·lar l'adoberia eren pantanosos, servien per a la caça, per assecar les teles dels fabricants d'indianes, per a pastures i per a extracció de sorres, i eren motiu de plets entre el capità general, l'Ajuntament, els fabricants d'in-

dianes i fins i tot els qui extreien sorres. Un fabricant d'indianes —el prat més proper era el dels senyors Juan Bosch i Quer i José Sala— i alguns propietaris del bestiar, que aprofitaven les pastures del Joncar, es van oposar durament a la instal·lació de l'adoberia.

Un dels avantatges de localitzar l'adoberia en el Joncar, segons el comte de Lacy, capità general del Principat de Catalunya, era «el bien que resultarà al vecindario de Barcelona en tener alejadas de su recinto unas manufacturas ingratas a los sentidos y contrarias a la salud».

L'adoberia iniciava el seu primer exercici el 8 d'abril de 1792 i el tancava el 31 de març de 1793, amb un benefici de 12.013 lliures, una xifra molt inferior a les 52.000 lliures previstes. El cost de les obres de construcció de la fàbrica va ser d'11.594 lliures catalanes.

Des del seu començament, l'empresa no va rutllar del tot bé. L'agost del 1793 foren acomiadats els dos directors, Martín Serra i Francisco Pallarés, a causa dels excessius costos d'explotació, su-

Estad de comptes de l'adoberia des d'abril del 1792 fins a març del 1793. Entre les partides destaca 152 Espuertas de excremento de perro, per un import de 113 lliures, 6 sous i 9 diners.

Resumen de la Cuenta Gen.ª q. Jaime Casals presenta por Yacon del Resultado en el Yamo de Pielas del Ganado del abasto de esta Ciudad de Barna, en el año de Adm.ª desde 8 Abril 1792 a 30 Marzo de 1793		Se Considera como Haber de la Adm.ª el Valor q. hubieran tenido las Pielas si se hubieran Arrendado		Se Considera como Deber de la Adm.ª el Valor q. ha Cobrado la misma del Resultado de las Pielas	
Pielas de Carnero		Libras, Suel. Din.		Libras, Suel. Din.	
7717 Dichas Sensillas a 736 vna. y Yaxa de 1/2 por las Yaxas	25132.18.2	15331 Pielas Vendidas de Varias Calidades y precios	26107.15.3		
68557 Dichas Dobles a 153 vna. y con igual Yaxa	50203.14.6	24617.9 en el último día de la Adm. quedaron exist. en el Al.ª de Barna	10361.10.8		
153038		153038		77353.9 en el propio día quedaron existentes en el Al.ª de la fabrica	38751.2.9
De Oveja				1041 que se han inutilizado durante dicho año	2
2461 Dichas Sensillas a 53 vna. y con la misma Yaxa	603.2	1870 Quint. 3 a 21 e 2 a Lana Vendida	15201.1.8 1/2		
13035 Dichas Dobles a 103 vna. y con la propia Yaxa	6462.4.6	110 Quint. 2 a 12 e 2 a Lana Existente	2632.4.5 1/2		
1218 De Cordero a 330 vna. y con la expresada Yaxa	231.13.3	888 2/3 Cebo Vendido	207.7.5 1/2		
Gastos que ha Gastisfecho el Muy Il.ª Ayuntamiento				111 Quintales Carnazas Vendidas	402.
Por 2662 quin. a 15 e Ruido	3002.2.2	4 Quint. 3 a 12 e Pelo Vendido	7.8.3		
Por 1547 quin. 3 a 12 e Cortiza de Pino	282.11	Efectos existentes en el Almacen de Barna	84.14.		
Por 38 y 1/2 Botas Aceyte de Sordina	4138.7.6	Efectos existentes en la fabrica de la Feneria	2381.7.		
Por 1073 quin. a Cal	733.17.14				
Por 212 quarteras d Sal yadillo	263.5.3				
Por 140 quarteras d Cortanes Ceniza	270.8.3				
Por 152 Espuertas Excremento de Perro	113.6.13				
Por 1611 quin. 2 a 13 e Sena	1334.17.6				
Por Travaadores, Carreteros, Peones, y Bannes	15355.12.3				
Por Varios Utencilios	487.12.3				
Por Sacos y Sabanas	515.2.7				
Por Varios gastos particulares	881.5.3				
Por Animales y Carros	723.11.3				
Por alquileres de almagazenes	642.10.				
Por Salarios de Empleados	2350.1.3				
Total haber de la Administracion	114223.121.6	Total Deber de la Administracion	126336.131.5 1/2		
Resumen					
Importa lo que ha Cobrado la Administracion segun parece de las partidas de debito		126336.131.5 1/2			
Importa lo que ha Satisfecho la misma segun el haber considerado por tal		114223.121.6			
Quedan a favor del Muy Il.ª Ayuntamiento, y de beneficio en el Yamo de Pielas		12113.1.11 1/2			

periors a la mitjana d'altres adoberies similars. Entre les compres de material realitzades en el període 1793-1794 destaquen les 3.384 lliures gastades en oli de sardina i les 148 lliures en «excremento de perro». En aquestes dates, l'adoberia tenia uns 46 obrers, deu carreters i peons, els mestres adobadors i el personal directiu i administratiu. En total, unes 60 persones.

Reglament de l'adoberia del Joncar

Ens podem fer una idea força acurada sobre l'adoberia del Joncar llegint-ne el reglament. A la fàbrica hi havia dinou *calcínadores*, amb setze peons —*mancebos*— i dos mestres adobadors que s'anaven tornant en la direcció de la fàbrica. Els mestres tenien un salari de 700 lliures anuals.

L'horari era des de les quatre del matí fins a les set del vespre, amb aturades per esmorzar, dinar i berenar. Si calia, els operaris hi havien d'anar a qualsevol hora de la nit.

Per sobre dels mestres hi havia el majordom, que no podia interferir en les operacions de l'ofici i la direcció dels adobadors. El majordom, a més d'un salari de 500 lliures anuals, tenia dret a cavall amb els seus corresponents guarniments, i el dret i deure de residir a la mateixa fàbrica, sense deixar de dormir-hi cap nit de l'any.

Entre les moltes normes en destaquem dues. La primera estableix que a la fàbrica hi havia d'haver un gos de presa com a guardià. La segona és la que obligava el comissionat, el majordom, el sobrestant i els mestres adobadors que prenguessin les mesures adequades perquè a la fàbrica «no se introduzca muger alguna sospechosa ni otras que causen distracción, sino las precisas para llevar la comida a los operarios».

El final

L'exercici de l'abril del 1795 al març del 1796 fou la fi de l'adoberia del Joncar com a empresa municipalitzada.

Les constants pèrdues van obrir un debat sobre com s'havia d'administrar la fàbrica. Després d'una sèrie d'acomiadaments i de dimissions, el 12 d'octubre es va celebrar una reunió a la Junta de Carnes, on un dels comissionats va donar compte que el dia abans, a primera hora del matí, havia anat al Joncar de visita oficial d'inspecció i havia ordenat que a partir d'aleshores no fessin més vendes de pells a la mateixa fàbrica, i que els gèneres acabats passessin al magatzem que la Junta tenia a la Rambla. En aquells moments, a la fàbrica hi havia entre divuit i dinou treballadors.

El 7 de maig de 1796, el majordom lliurà a un representant de la Junta de Carnes els atuells, els carros i els materials de l'adoberia. Dos mesos després

hi ha constància que l'edifici s'estava deteriorant per manca d'ús.

El 17 de novembre de 1796, la fàbrica fou arrendada a Juan Noguer, mestre adobador, fins al final de la Quaresma del 1797, per 180 lliures.

Els anys 1797 i 1798, l'arrendament va ser a favor dels adobadors Francisco Costa i Gabriel Baneu, respectivament. El preu del lloguer era de 750 lliures anuals. Així, la fàbrica del Joncar es va convertir en un annex secundari del contracte anual d'un esborxador de Barcelona. En aquells moments, la ciutat ja passava dels 100.000 habitants. ●

Extracte del llibre: SANS FERRAN, J. M. *Una adoberia municipal en la Barcelona del siglo XVIII*. Vic, Colomer Munmany, S.A., Fàbrica de Curtidos, 1965.



A la imatge es pot veure la fàbrica d'Andrés Figueras, situada al número 106 del camí Antic de Valencia, prop del carrer de Lope de Vega, dedicada al blanqueig i el tintatge de cotons en cabdell, que ocupà les naus de l'adoberia municipal.